

ПРОТИСТОЯННЯ ВЛАДИ ТА НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ ПІД ЧАС ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ 1946–1947 РОКІВ У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ОБЛАСТЯХ

У статті акцентовано увагу на проблемі протистояння влади та учасників національно-визвольного руху під час виборчих кампаній 1946–1947 рр. у західноукраїнських областях. Проаналізовано цілі та завдання кожної зі сторін конфлікту. Висвітлено заходи режиму, спрямовані на нейтралізацію відділів ОУН і УПА в момент проведення виборів. Охарактеризовано противиборчі акції націоналістичного підпілля, їх масштаб та динаміку.

Ключові слова: УРСР, західноукраїнські області, повоєнний період, радянський режим, український визвольний рух, виборчі кампанії

Актуальність теми. Боротьба ОУН і УПА викликає незмінний інтерес у середовищі українських науковців як фактор, що суттєво впливає на процеси сучасного державотворення. Без вивчення цього складного та багато в чому контраверсійного питання неможливо відтворити повноцінну історію українського народу середини ХХ століття, розвіяти численні міфи, які Росія до сьогодні використовує як ідеологічну зброю проти України. Попри величезну кількість праць на вказану тематику багато подій і фактів, що стосуються діяльності українського національно-визвольного руху 1940–1950-х років, ще не знайшли належної оцінки з точки зору їх значущості. Актуальність заявленої проблеми зумовлена її малодослідженістю та потребою оцінити реальні масштаби протистояння націоналістичного підпілля радянському режимові, спрогнозувати його вплив на формування свідомості сучасного українського суспільства, у тому числі електоральної активності.

Стасюк Олександра Йосипівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів.

© Стасюк О.Й., 2016

Стан дослідження проблеми. Проблема спротиву учасників націоналістичного підпілля під час виборчих кампаній в західноукраїнських областях у повоєнний період висвітлена в науковій літературі недостатньо. Цієї теми побіжно торкалися дослідники, які вивчали радянізаційні процеси у регіоні [1, с. 366-405]. Окремі аспекти, присвячені діяльності учасників національно-визвольного руху під час виборів в Західній Україні, висвітлюють автори статей та узагальнюючих праць з історії ОУН і УПА (Ю. Киричук [2], А. Кентій [3], М. Гаврилюк [4], З. Фриз [5] та ін. Безпосередньо питанню виборів до ВР СРСР та УРСР у 1946–1947 рр. в контексті протистояння влади та націоналістичного підпілля присвячені роботи В. В'ятровича [6], В. Деревінського [7, с. 64-71], О. Дмитерка [8, с. 105-112], В. Ільницького, О. Стасюк [9, с. 3-35] та ін.

Новизна дослідження. Зазначена проблема потребує комплексного та глибшого наукового дослідження з урахуванням численних аспектів, якими супроводжувалося впровадження радянських політичних практик в суспільно-політичне життя західних українців.

Метою статті є спроба оцінити причини, масштаби та наслідки тривалого військово-політичного протистояння влади й учасників ОУН і УПА під час виборчих кампаній 1946–1947 рр. у західноукраїнських областях, змоделувати його вплив на формування політичної свідомості населення регіону.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Окупувавши повторно західноукраїнські землі, радянський режим наštтовхнувся на відчайдушний опір місцевого населення, яке, обурене репресіями 1939–1941 рр., не бажало підкорятися радянізуючим діям влади. Спротив переріс у затяжний збройний конфлікт, у якому, з одного боку, брали участь режимні війська, з іншого – учасники національно-визвольного руху під проводом ОУН і УПА. Протистояння особливо загострилося напередодні виборчих кампаній 1946–1947 рр., які для обох сторін конфлікту багато в чому були знаковими.

Москва за допомогою виборів прагнула легітимізувати свою присутність у регіоні, адже захоплення Західної України, здійснене з позиції сили, викликало небажаний резонанс у світі та підважувало статус радянського воєна-визволителя. Тож масова участь населення у виборчих кампаніях 1946–1947 рр. та одностайне голосування за провладних кандидатів мали стати доказом добровільності приєднання західноукраїнських земель до УРСР. Вибори у Кремлі розглядали також як важливий чинник радянізації західноукраїнського суспільства та його інтеграції до радянської спільноти з метою назавжди ліквідувати самостійницькі прагнення західних українців. Натомість для українських повстанців життєво важливим було не дати радянському режимові закріпитися на західноукраїнських землях та продемонструвати світові вороже ставлення населення до радянської влади шляхом бойкоту виборів. Кожна зі сторін намагалася реалізувати саме свій сценарій розвитку подій, що надавало конфліктові особливої гостроти та безкомпромісності.

Радянське керівництво було добре поінформоване про наміри повстанців зірвати виборчий процес, тож невід'ємною частиною підготовки виборчих кампаній 1946–1947 рр. були заходи, спрямовані на ліквідацію відділів ОУН та УПА. З цією метою у міста і села Західної України були скеровані значні військові сили: впродовж січня–квітня 1946 року тут було розміщено понад 3500 гарнізонів регулярних військ, що нараховували понад півмільйона бійців [10, арк. 514]. Водночас кожную область патрулювали по кілька десятків, а у окремих областях більше сотні гарнізонів військ НКВС, загальною кількістю до 15 тис. бійців і офіцерів, які розташовувалися переважно у селах (у села також було скеровано 50 відсотків складу міськрайвідділів НКДБ західних областей). Окрім стаціонарних гарнізонів існували рухливі відділи (пересувалися на бронетранспортерах і бронемашинах), чисельністю від 20 до 100 осіб, для оперативного реагування на появу груп повстанців та їх знешкодження [11, арк. 21-30]. Станом на

1 квітня 1946 року у західних областях УРСР було розміщено також 3593 винищувальних батальйонів, створених у кожному населеному пункті з місцевого населення, чисельністю 63 тис. осіб [12, арк. 51]. Для підвищення ефективності боротьби з повстанськими відділами в момент виборчих кампаній в західні області УРСР у січні 1946 р. були скеровані 140 оперпрацівників НКДБ УРСР, які були закріплені за окремими, найбільш проблемними виборчими дільницями. Загалом супроти українського визвольного руху, який нараховував заледве 40 тисяч учасників, було виставлено майже 600-тисячну вишколену та добре озброєну армію.

Для координації дій військових з'єднань у м. Львові створено оперативну групу з числа офіцерів військових округів та управління НКВС, якою опрацьовано план з ліквідації боївок ОУН і УПА та забезпечення безперешкодного проведення виборчих кампаній. Серед основних заходів: утримування блокади населених пунктів з метою не допустити до них повстанців та унеможливити їх контакт із місцевим населенням (через що операція отримала назву «зимова блокада»); винищення підпільників шляхом застосування засад із «приманками» та провокативних дій, спрямованих на дискредитацію керівників ОУН і УПА; посилення охорони ліній зв'язку, мостів, залізних і шосейних доріг, приміщень виборчих дільниць та сільських рад, промислових, транспортних і побутових підприємств; виявлення осіб, які проводять агітацію, спрямовану на зрив виборів [13, арк. 70-73] та ін.

За час підготовки до виборів у ВР СРСР (з 1 грудня 1945 р. до 10 лютого 1946 р.) у західноукраїнських областях було проведено 15562 операції зі знешкодження повстанських відділів, внаслідок яких знищено понад 4,2 тис. повстанців і підпільників, захоплено в полон 9,4 тис. причетних та запідозрених у співпраці з підпіллям осіб, ліквідовано 130 збройних формувань. За цей же період ліквідовано 362 осередки ОУН різних рівнів, заарештовано і вбито 1140 учасників організації, з них – 967 осіб з числа

керівного складу [14, арк. 80]. З метою позбавити повстанців матеріальної бази, якою їм традиційно слугувало селянство, влада проводила масштабні виселення цивільного населення. Примусової депортації у 1945 році зазнали 7393 родини або 17,5 тис. осіб. А всього впродовж 1944–1946 рр. із Західної України виселено 14728 сімей учасників ОУН і УПА та т.зв. «бандпособників» або 36608 осіб [15, арк. 1]. Наймасштабнішою депортацією у повоєнний час стала операція «Запад», здійснена у жовтні 1947 р., в рамках якої із семи західноукраїнських областей депортовано 26 тис. 332 сім'ї (77 тис. 291 особу) [16].

Попри інтенсивні військово-оперативні та репресивні заходи владі не вдалося досягнути бажаного результату у боротьбі з національно-визвольним рухом. Плани радянської сторони щодо остаточної ліквідації боївок ОУН і УПА до початку виборчих кампаній (відповідно до вказівки М.С. Хрущова) були зірвані. Добре знаючи місцевість та оперуючи малими групами, щоразу змінюючи тактику відповідно до нових потреб та обставин, відділи УПА продовжували тримати в напрузі місцеву владу, перешкоджаючи реалізації її задумів. Не приносили очікуваних результатів численні звернення Президії Верховної Ради УРСР та очільників силових відомств до учасників ОУН і УПА з пропозицією вийти з повинною і скласти зброю в обмін на повну амністію, які більшість повстанців ігнорували. Безпорадність радянської сторони на цьому етапі боротьби з націоналістичним рухом демонструють слова начальника Дрогобицького обласного управління МВС, колишнього партизанського командира О. Сабурова, який відверто зізнавався: «В окремих селах ми п'ять разів ліквідували підпілля, а воно знову піднімається» [17, с. 398].

Всупереч владним очікуванням застосування військової сили не лише не нормалізувало ситуацію в регіоні, але й надміру радикалізувало настрої населення. Тож день виборів до ВР СРСР 10 лютого 1946 року став для представників режиму справжнім випробуванням. Спираючись на підтримку націоналістичного підпілля, західні українці

вчинили масовий бойкот сталінським «виборам без вибору». За підрахунками сучасних дослідників, під час виборів до ВР СРСР у 1946 р. добровільно проголосувало не більше 10 % населення Західної України, під терором – 30–40 %, а 60 % взагалі не брали участі у виборах. Особливо активно протестувало село, де вплив учасників ОУН і УПА був найсильнішим. Зокрема, у Судово-Вишньянському р-ні на Львівщині добровільно та під примусом проголосувало лише 8 % населення, а 93,4 % – відмовились від голосування, у Мостиському р-ні ці показники становили відповідно 50,7 % та 42,8 % [18, арк. 130].

У результаті вибори до ВР СРСР другого скликання, по суті, були зірвані. Неофіційно це визнавали і самі представники влади. Зокрема, підбиваючи підсумки по голосуванню до ВР СРСР на виборчій дільниці у с. Блюдники Галицького р-ну Станіславівської області, уповноважений з району оперпрацівник НКВС Коростельов сказав: «Ми маємо всього 12 голосів патріотичних» [19, арк. 148], маючи на увазі себе та бійців гарнізону, які єдині проголосували добровільно. А Секретар Миколаївського РК КП(б)У (Дрогобицька обл.) Гуцалюк на нараді обласного партійного активу 16 лютого 1946 року змушений був визнати, що вибори були б провалені, якби не присутність військових [20, арк. 5]. Лише застосування сили та масові фальсифікації із підрахунком голосів дозволили представникам режиму заявити про повну перемогу блоку комуністів і безпартійних.

Сфальсифікувавши результати виборів, влада не набула легітимності в очах західноукраїнського суспільства, симпатії якого залишалися на боці ОУН і УПА. З огляду на це перший секретар ЦК КП(б)У М.С. Хрущов у листі, надісланому секретарям обкомів, поставив перед місцевими органами влади нове завдання – ліквідувати підпілля до 1 квітня 1946 року: «ЦК КП(б) зобов'язує вас в дні, які залишилися до 1 квітня 1946 року, посилити повсюдне проведення чекістсько-військових операцій, негайно скерувати в усі райони обласний партійно-радянський актив, в села – райпартактив, поставивши

перед ними конкретну задачу: до 1-го квітня ліквідувати всі банди українських націоналістів в кожному районі і в кожному селі» [21, с. 33-34]. Водночас він надсилав секретарю ЦК ВКП(б) Й.В. Сталіну урядову телефонограму з проханням залишити на цей термін війська Львівського та Прикарпатського військових округів у місцях їх теперішньої дислокації [22, арк. 39-40].

Отже, після «зимової бокади» 1945–1946 років владою була організована і проведена не менш активна весняно-літня кампанія проти ОУН і УПА. У квітні-серпні 1946 року на території західних областей органами МВС та МДБ, внутрішніми і прикордонними військами проведено 42175 оперативно-чекістських операцій і засідок, внаслідок яких вбито 3277 повстанців, заарештовано й захоплено 3364 особи, вилучено 7225 одиниць зброї [3, с. 18-19].

Величезна кількість військ і коштів, виділених для проведення «антитерористичних операцій проти ОУН і УПА», та їх відносно незначні результати змушували очільників НКВС фальсифікувати статистичні дані стосовно ефективності боротьби з українським визвольним рухом та кількості «бандпроявів». Зокрема, у звітах очільників НКВС та НКДБ УРСР на адресу ЦК КП(б)У вказано, що у грудні 1945 р. зафіксовано 263 диверсійно-терористичні акції, спрямовані на зрив виборчої кампанії до ВР СРСР, у січні 1946 р. – 244, а у лютому – лише 110 [23, арк. 70-71]. Союзному керівництву подавали ще менші цифри стосовно повстанської активності. У доповідній записці на ім'я керівника НКВС СРСР генерал-полковника С.Н. Круглова зазначено, що з 11 по 28 січня 1946 р. було здійснено лише 65 диверсійних акцій ОУН-УПА, а у лютому за цей же період – 7 [24, арк. 79]. Тобто керівники силових відомств намагалися продемонструвати вищому керівництву зменшення динаміки «банд-проявів» напередодні виборів і підвищити свої заслуги. Тоді як повстанська звітність засвідчує, що кульмінаційної точки антивиборчі акції підпілля під час виборів до ВР СРСР сягнули саме у лютому 1946 р. Зокрема, в ніч з 9 на 10 лютого лише на

Яворівщині «здемольовано 20 сільрад і виборчих льокалів, знищено дві молочарні, три гуральні, виміновано 9 мостів, одну електривню, стято 212 телефонічних стовпів, в 31 місцях перетято телефонічне сполучення, обстріляно 23 большевицькі станиці, знищено 2 станиці істребітелів, при чому роззброєно 15 стрибків. Зроблено 5 засідок та відбулося 5 боєвих стріч. Крім цього виконано два атентати» [19, арк. 12].

Напередодні виборів у ВР УРСР, що були заплановані на 9 лютого 1947 р., ситуація у західноукраїнських областях залишалася складною. Учасники ОУН і УПА продовжували чинити затятий опір режиму, активізуючи свої дії з настанням теплої пори року та виявляючи дивовижну здатність до регенерації. Наприкінці 1946 р. міністр МВС Строкач висунув чергову «остаточну» дату ліквідації «банд-формувань» – до кінця січня 1947 р. [25, арк. 2-6], проте й вона виявилася нереальною. Щоб втримати ситуацію у західноукраїнських областях під контролем, влада й надалі змушена була використовувати величезні військові сили та нарощувати масштаби антитерористичних операцій. Якщо у 1946 році карально-репресивними органами було знищено 4122 повстанця, заарештовано 8768 повстанців та «бандпособників», то впродовж 1947 р. вбито – 4601 та заарештовано – 12225 [26, арк. 3-4].

Офіційно з січня 1947 року справою ліквідації ОУН-УПА займалися лише відомства МВС та МДБ, однак підрозділи ЧА, які, згідно із вказівкою М.С.Хрущова мали утримувати блокаду населених пунктів до квітня 1946 р., не лише не були у вказаний термін виведені, але отримали додаткове підкріплення. Зокрема, лише у Дрогобицьку область у січні 1947 р. на прохання начальника обласного управління МВС генерал-майора А. Сабурова прибуло 4170 вояків ЧА [27, арк. 10-12]. У жовтні 1947 року, напередодні виборів до місцевих Рад, за рішенням ЦК КП(б)У було створено й відправлено в Західну Україну сім оперативних груп з числа керівних працівників МВС і МДБ УРСР, а також додатково введено чотири дивізії

МДБ. Успіх проведення виборчих кампаній у західно-українських областях влада змушена була узалежнювати від ефективності боротьби з національно-визвольним рухом до середини 1950-х років [28, арк. 70], тобто до моменту його повної ліквідації.

Спротив учасників ОУН та УПА під час виборчих кампаній 1946–1947 рр. мав різноманітні форми та відрізнявся різною інтенсивністю, що залежало як від сили українського визвольного руху, так і суспільно-політичної ситуації в регіоні. Найбільшого розмаху антивиборчі акції ОУН-б набули під час виборів до ВР СРСР у лютому 1946 р., коли підпілля ще мало значними сили. Тоді керівництво ОУН і УПА спланувало масштабну антивиборчу кампанію, яка охопила весь регіон. З метою перешкодити проведенню виборів учасники ОУН і УПА застосували широкий спектр заходів (від пропагандистських до збройно-терористичних). Наймасовішими серед них були пропагандистські, що проводилися передовсім за допомогою друкованого слова. Для цього кожна територіальна округа ОУН-б повинна була видрукувати своїми силами та розповсюдити не менше 3000 листівок і 30000 закликів [29, арк. 6, 148] антивиборчого змісту. Повстанці розклеювали листівки у людних місцях, роздавали під час мітингів та церковних богослужінь. До цієї справи залучали родичів та знайомих ОУН і навіть школярів. Пропагандивні матеріали ОУН-б викривали тоталітарну сутність радянського режиму, недемократичність виборчого законодавства, спростовували положення радянської Конституції та висміювали кандидатів у депутати як ставлеників Кремля [29, арк. 157]. Їх зміст якнайкраще відповідав політичним уподобанням західних українців, що забезпечувало успіх агітаційної кампанії ОУН-б.

Лише незначна кількість підпільних листівок і брошур потрапляла до рук радянських спецслужб: більшість видань селяни ховали, щоб передати з рук у руки, або знищували через страх бути запідозреними у націоналістичній діяльності. Тому звітні матеріали НКВС та

НКДБ хибно відображають розмах пропагандистської кампанії ОУН-б, спрямованої на зрив виборів, адже вона була значно масштабнішою, ніж на це вказують дані радянських спецслужб. Зокрема, у доповідній записці начальника Станіславського управління НКДБ полковника Михайлова вказано, що від початку передвиборчої кампанії і до 20 січня 1946 року у Станіславській області виявлено 537 штук націоналістичних листівок анти-виборчого змісту, тоді як у матеріалах ОУН йдеться про 14700 листівок і гасел, розповсюджених приблизно за цей же період лише на Долинщині [18, арк. 259].

Не менш ефективно під час виборчих кампаній повстанці використовували мітинги та бесіди з населенням, які селяни відвідували значно охочіше, ніж провладні. Зокрема, у лютому 1946 р. на Яворівщині (Львівська обл.) силами надрайонного проводу ОУН-б «переведено 129 мітингів та 126 нарад, на яких було присутніх около 12 тисяч слухачів» [19, арк. 12]. Шляхом шептаної пропаганди розповсюджувано чутки про новий збройний конфлікт між Радянським Союзом та США, який загрозуватиме розпадом московської імперії та уможливить постання незалежної Української держави, а також пильну увагу до виборів на Україні країн демократичного блоку та ін.

Частиною антивиборчих заходів ОУН-б була т.зв. «акція усвідомлення членів виборчих комісій», що мала на меті заборонити населенню брати участь в їх роботі. Ця акція в основному була прихильно зустрінута населенням, внаслідок чого покликані до таких обов'язків масово від них відмовлялися. З огляду на це представники влади змушені були самі призначати членів виборчих комісій, не чекаючи на згоду людей. До тих, хто все ж виявляв бажання співпрацювати з радянською владою, повстанці застосовували погрози і навіть могли ліквідувати.

Напередодні виборів повстанці проводили також акції мінування та знищення господарських об'єктів з метою продемонструвати силу визвольного руху, залякати представників радянської адміністрації та підняти бойовий дух населення [19, арк. 10-11]. Однак найбільший резонанс у

регіоні, безперечно, мали терористичні акції повстанців, спрямовані на зрив виборів: вбивства уповноважених до проведення виборів та представників сільського активу, руйнування виборчих приміщень, знищення списків виборців, викрадення виборчих урн, виведення з ладу телефонних і телеграфних ліній, залізничних доріг, мостів тощо. Згідно з радянськими статистичними даними, за час підготовки до виборів у ВР СРСР з 10 жовтня 1945 р. до 10 лютого 1946 р. повстанцями було здійснено 1029 акцій, з яких 308 спрямовані на зрив виборчої кампанії, у тому числі вбито голів та членів виборчих комісій – 24, забрано в ліс членів виборчих комісій та агітаторів – 25, вбито агітаторів – 8, спалено виборчих дільниць – 6, здійснено нападів на виборчі дільниці – 48 [14, арк. 82-84] тощо. Зокрема, 4 січня 1946 р. у с. Берездівці Ходорівського р-ну на Львівщині вбито місцеву мешканку, члена дільничної виборчої комісії Ковань Катерину; 3 січня у селі Лади на Тернопільщині спилено 70 телеграфних стовпів; 6 січня на виборчій дільниці в с. Слободзня Глубокського р-ну Чернівецької обл. стався вибух, яким зруйновано приміщення та знищено списки виборців; на Волині, в селі Ворона Ковельського р-ну, 7-го січня повішено голів сільради та дільничної виборчої комісії; вночі з 12 на 13 січня в селах Арламівська Воля, Свердза, Загороди, Тулиголовіці, Дмитровичі, Кульчатичі Судо-Вишнянського р-ну на Дрогобиччині розгромлено виборчі дільниці, знищено списки виборців та агітаційні плакати [30, арк. 8, 29, 31, 35-36, 40, 58, 60, 83, 109, 114, 127, 130, 137, 150].

Численними були напади озброєних повстанців на гарнізони НКВС та виборчі дільниці у селах та райцентрах безпосередньо в день виборів [31, арк. 33]. Зокрема, 10 лютого 1946 р. лише на Львівщині у районі Сколе були обстріляні виборчі дільниці у селах Плав'є, Риків, Гребенів, Головецько та ін. [19, арк. 8-19 зв.]. На Станіславівщині в ніч з 9 на 10 лютого обстріляно виборчі дільниці та здійснено напади на військові гарнізони у селах Новиця Перегінського р-ну, Верхне та Дубровиці Войнилівського р-ну [32, арк. 11-12] і под.

Увесь арсенал проти виборчих заходів учасники національно-визвольного руху застосовували лише під час виборів до ВР СРСР у лютому 1946 р. У наступні роки дії підпілля в період виборчих кампаній обмежувалися в основному пропагандистськими заходами, хоча у документальних джерелах продовжуємо знаходити інформацію про окремі збройно-терористичні акції підпілля, спрямовані на зрив виборів, до початку 1950-х років [33, арк. 4-8, 18-22]. Зміна тактики підпілля була пов'язана як із великими втратами чисельного складу повстанців, так і з усвідомленням марності протидіяти владі, яка не рахується з волевиявленням людей. Однак незважаючи на зменшення спротиву з боку націоналістичного підпілля значна частина населення, стероризована арештами та вивозом на Сибір, й надалі не бажала брати участі у виборах. У звітних документах ОУН-б за лютий 1947 р. з цього приводу читаємо: «Цього річна противиборча кампанія з нашої сторони не була такою ефективною як у минулому році. Не роблено прилюдних, масових мітингів та не переведено жодних бойових акцій... Все ж таки вислід виборів вказує, що постава населення до сталінських «виборів» не змінилась – народ знову осягнув перемогу. Можна сказати, що цьогорічний бойкот виборів – це овоч минулорічної противиборчої кампанії, значить, вложена праця не пішла на марно – народ виконує накази організації, яка тішиться повним довір'ям та авторитетом» [18, арк. 109].

Отже, проведення виборчих кампаній у західно-українських областях у повоєнний період відбувалося на тлі гострого соціально-політичного та воєнного конфлікту. Військові та репресивні кампанії режиму були спрямовані проти не лише учасників ОУН і УПА, але й всього західно-українського суспільства, яке відмовлялося солідаризуватися з новою владою та масово бойкотувало «вибори без вибору». Противиборчі акції повстанців становили суттєву перешкоду для проведення владних заходів режиму, однак не могли вплинути на їх результати. Зменшення збройного опору з боку представників націоналістичного підпілля в момент проведення виборів до ВР УРСР у лютому 1947 р. значно знизило напругу протистояння між

владою та опозицією, однак не зменшило потребу владних зловживань і фальсифікацій, оскільки населення продовжувало сповідувати політику абсентеїзму.

Досвід виборчих кампаній повоєнного періоду позначився на формуванні політичної свідомості західних українців, які сьогодні, попри слабку політичну структурованість українського суспільства та загальну недовіру населення до представницьких інституцій влади, являють собою доволі якісний, зорієнтований на національно-демократичні цінності електорат. Перспектива подальших досліджень проблеми може бути пов'язана з вивченням особливостей регіональної електоральної поведінки населення України з огляду на історичні, соціально-політичні та ін. чинники впливу.

1. *Баран В.* Україна у першому повоєнному десятилітті (1946–1955 рр.) / В. Баран // Економічна історія України: Історико-економічне дослідження в 2 т. – Т. 2. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 608 с.
2. *Киричук Ю.* Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40-50-х років ХХ століття / Ю. Киричук. – Львів: ЛДУ імені Івана Франка, 2000. – 304 с.
3. *Кентій А.В.* Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946–1956 рр.) / А.В. Кентій. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с.
4. *Гаврилюк М.* Збройна боротьба УПА на теренах Дрогобиччини / М. Гаврилюк // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Том 4. – Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 1997. – С. 421–436.
5. *Фриз.* З подій в Дрогобиччині в 1944–1947 роках // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Том 1. – Дрогобич: Бескид, 1993. – С. 123–125.
6. *В'ятрович В.* Історія з грифом «Секретно»: Радянська демократія: вибори 1946 року [Електронний ресурс] / В. В'ятрович. – Режим доступу: <http://tsn.ua/analitika/radyanska-demokratiya-vibori-1946-roku.html>.
7. *Деревінський В.* Агітаційно-пропагандивна діяльність ОУН і УПА під час виборів до Верховної Ради СРСР у 1946 році / В. Деревінський // Визвольний шлях. – 2001. – № 12. – С. 64–71.
8. *Дмитерко О.М.* ОУН-УПА і вибори до Верховної Ради СРСР у лютому 1946 року / О.М. Дмитерко // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту

- державного управління Української Академії державного управління при Президентові України. – Львів, 2003. – Вип. 3. – С. 105–112.
9. *Гльницький В. Стасюк О.* Радянські виборчі кампанії повоєнного періоду та політика радянзації західно-українського суспільства / О. Стасюк // Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1946–1951 pp.) / [Відп. ред. Стасюк О.] (Упор. М.Р. Посівнич, М.І. Гавришко та ін.). НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Львів, 2011. – С. 3–35.
10. ЦДАГО України. Ф. 1, оп. 23, спр. 2966.
11. ЦДАГО України. Ф. 1, оп. 23, спр. 2958.
12. ЦДАГО України. Ф. 1, оп. 76, спр. 56.
13. ЦДАГО України, Ф. 1, оп. 16, спр. 31. // Опубл. Сергійчук В. Десять буремних літ. – Київ: Дніпро, 1998. – 944 с.
14. ГДА СБУ. Ф. 16, оп. 1, спр. 564.
15. ГДА СБУ. Ф. 2, оп. 103 (1954), спр. 1.
16. *Пагіря О.* Операція «Запад» на Західній Україні у жовтні 1947 року [Електронний ресурс] / О. Пагіря. – Режим доступу: <http://territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=299>.
17. Історія українського селянства: Нариси в 2-х т. / [ред. В. Литвин]. – Київ: Наукова думка, 2006. – Т. 2. – 653 с.
18. ГДА СБУ. Ф. 13, спр. 376, т. 38.
19. ГДА СБУ. Ф. 13, оп. 1, спр. 376, т. 39.
20. ДАЛО. Ф. П-5001, оп. 7, спр. 20.
21. Цит. за: Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади. Книга 2. (Підготували Я. Лялька, Р. Коритко, М. Онишкевич та ін.). Авт. Передмови Я. Лялька. – Львів: Галицька видавнича спілка, 1997. – 664 с.
22. ЦДАГО України. Ф. 1, оп. 32, спр. 2564.
23. ГДА СБУ. Ф. 16, Оп. 1., Спр. 566.
24. ГДА СБУ. Ф. 2, Оп. 1, Спр. 313.
25. ЦДАГО України. Ф. 1, Оп. 23, Спр. 5250.
26. Статистический обзор оперативно-следственной работы органов МГБ УССР за время с 1 января 1947 г. по 1 января 1948 г. // ГДА СБУ. Ф. 2, Оп. 1, Спр. 1.
27. Расчет потребности в войсках Советской Армии для оперативного обеспечения мероприятий по выборам в Верховный Совет УССР на территории Дрогобычской области. – 17 января 1947 г. // ДАЛО. Ф. 5001, оп. 8, спр. 53, арк. 10–12 (3115–3117).

28. Об организационной и агитационно-пропагандистской работе партийных организаций в связи с выборами в Верховный Совет УССР. – 28 ноября 1946 г. // ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 6., Спр. 963, Арк. 70.
29. ДАЛО. Ф. П-5001, Оп. 7, Спр. 220, Арк. 6, 148.
30. ЦДАГО України. Ф. 1, Оп. 23, Спр. 2944, Арк. 8, 29, 31, 35-36, 40, 58, 60, 83, 109, 114, 127, 130, 137, 150.
31. ГДА СБУ. Ф. 13, Спр. 372, т. 51, Арк. 33;
32. ГДА СБУ. Ф. 16, Оп. 1, Спр. 563., Арк. 11–12.
33. ДАІФО. Ф. П-1, Оп. 1, Спр. 1134, Арк. 4-8, 18-22.

Надійшла до редакції 26.09.2016 р.

Рецензент: *О.Ю. Зайцев*, доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Українського католицького університету, м. Львів.

Стасюк О.

ПРОТИВОСТОЯНИЕ ВЛАСТИ И НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКОГО ПОДПОЛЬЯ В ПЕРИОД ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ КАМПАНИЙ 1946-1947 ГГ. В ЗАПАДНОУКРАИНСКИХ ОБЛАСТЯХ

В статье акцентировано внимание на проблеме противостояния власти и участников национально-освободительного движения во время избирательных кампаний 1946–1947 годов в западноукраинских областях. Проанализированы цели и задачи каждой из сторон конфликта. Освещены мероприятия режима, направленные на нейтрализацию отрядов ОУН и УПА в момент проведения выборов. Охарактеризованы антиизбирательные акции националистического подполья, их масштаб и динамика.

Ключевые слова: УССР, западноукраинские области, послевоенный период, советский режим, украинское освободительное движение, избирательные кампании.

Stasyuk O.

CONFRONTATION BETWEEN GOVERNMENT AND NATIONALIST UNDERGROUND DURING ELECTION CAMPAIGNS IN 1946–1947 IN WESTERN UKRAINIAN REGIONS.

In this article the attention is focused on the problem of confrontation between government and nationalist underground during election campaigns in 1946–1947 in Western Ukrainian regions. Analyzed the goals and objectives of each part of the conflict. Enlightened the events of regime, aimed at neutralizing OUN and UIA departments at the moment of conducting of elections. Characterised anti electoral actions against nationalist underground, their scope and dynamics.

Key words: Ukrainian SSR, Western Ukrainian regions, post-war period, Soviet Regime, Ukrainian Liberation Movement, electoral campaigns.